

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเกษตรเป็นพื้นฐานสำคัญของประเทศไทย ประชากรของประเทศไทยประมาณ 80 % ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักอยู่ตามชนบทในภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ ซึ่งประชากรเหล่านี้ได้ส่งผลผลิตทางการเกษตรมาเลี้ยงประชากรในประเทศ และส่งผลผลิตมาเป็นวัตถุดิบให้ภาคอุตสาหกรรม รวมทั้งส่งออกเป็นสินค้าที่นำเงินตราเข้าสู่ประเทศ การเกษตรกรรมจึงมีความสำคัญเป็นรากฐานและโครงสร้างให้แก่วงการธุรกิจภายในประเทศ และเป็นตัวจักรใหญ่เชื่อมโยงถึงภาวะเศรษฐกิจ ความเจริญรุ่งเรือง ตลอดจนความมั่นคงของประเทศด้วย

แม้ว่าการเกษตรจะมีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตของชาติมากก็ตาม แต่การพัฒนาประเทศเท่าที่ผ่านมา ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาภาคการเกษตรเท่าที่ควรโดยจะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 - 3 (พ.ศ. 2504-2514) ประเทศไทยได้พัฒนาไปในการบูรณาการ และเสริมสร้างการบริการขั้นพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศโดยส่วนรวม ผลจากการพัฒนาเศรษฐกิจทั้งสองแผนดังกล่าว ทำให้ส่วนรวมของอุตสาหกรรมในผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ Gross National Product (GNP.) เพิ่มขึ้นในขณะที่ยอดของภาคอุตสาหกรรมร้อยละ 12 เพิ่มขึ้นร้อยละ 17 แต่สัดส่วนของภาคเกษตรกรรมลดลงจากร้อยละ 36 เหลือเพียงร้อยละ 28 แสดงให้เห็นว่าเศรษฐกิจของไทยได้หันไปพึ่งพาอุตสาหกรรมมากขึ้น (1. 159-170) และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3-4 ก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาความไม่เป็นธรรมในการกระจายรายได้ของภาคเกษตรกรรมในชนบทได้อย่างแท้จริง ในช่วงนี้การลงทุนในภาคอุตสาหกรรมในแต่ละปีเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 8.6 ในขณะที่ภาคเกษตรกรรมมีการขยายตัวเพียงร้อยละ 3.9 เท่านั้น (2. 7) ผลกระทบของการพัฒนาเศรษฐกิจในช่วง 20 ปีที่ผ่านมาเป็นที่ยอมรับกันว่าลักษณะการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจส่วนรวม และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจระหว่างกลุ่มชน และภูมิภาคต่าง ๆ เป็นไปได้น้อย ทั้งนี้เพราะการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการบริการขั้นพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ผลผลิตมักจะกระจุก

อยู่ในภาคกลางเท่านั้น ภาคอื่น ๆ ยังมีสภาพทางเศรษฐกิจที่ล้าหลัง การกระจายผลผลิตจากสาขาเกษตรสู่สาขาอื่นมีน้อยกว่า จนมีความเป็นอยู่คลอจนรายได้อาจ และโอกาสการมีงานทำในภาคต่าง ๆ ยกเว้นภาคกลางยังขาดความมั่นคง และขึ้นอยู่กับความไม่แน่นอนของเศรษฐกิจการเกษตร (3. 61)

โครงสร้างการผลิตที่ผลิตตามฤดูกาล และการขยายพื้นที่การเพาะปลูกมักประสบปัญหาและอุปสรรคนานัปการ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพการผลิตที่ต่ำ ปัญหาที่ดินทำกิน ปัญหาแหล่งน้ำ ปัญหาหนี้สิน และปัญหาผลตอบแทนด้านราคาที่ไม่เป็นธรรม เหล่านี้ก่อให้เกิดความรุนแรงมากยิ่งขึ้น และเป็นสาเหตุที่ทำให้ภาคเกษตรกรรมในชนบทล้าหลังกว่าสาขาเศรษฐกิจอื่น ๆ ความไม่สมดุลของโครงสร้างทางเศรษฐกิจระหว่างภาค มีผลต่อโครงสร้างการจ้างงานในปัจจุบันก่อให้เกิดแรงผลักดันในชนบท โดยที่ม็คนงานเป็นจำนวนไม่น้อยที่จำเป็นต้องอพยพย้ายถิ่นจากภูมิลำเนาเดิมเข้าสู่เขตเมืองเพื่อหางาน ให้มีรายได้อาจและฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม บางคนถึงกับทิ้งถิ่นทำกินออกไปหาอาชีพอื่นที่ดีกว่า ซึ่งมีเป็นจำนวนไม่น้อยในปัจจุบัน

จากการวิเคราะห์สรุปภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยในปี พ.ศ.2526-2527 (4. 17) พบว่าจำนวนแรงงานที่มีอายุ 11 ปีขึ้นไปมีประมาณ 26.7 ล้านคน เป็นผู้ที่มีงานทำประมาณ 25.5 ล้านคน แยกเป็นผู้ที่มีงานทำอยู่ในภาคเกษตร 18.1 ล้านคน ภาคอุตสาหกรรม 2.0 ล้านคนและภาคอื่น ๆ 5.4 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 71.0, 7.8 และ 21.2 ของผู้ที่มีงานทำตามลำดับ ส่วนการว่างงานในปี พ.ศ.2527 มีประมาณ 5 แสนคนหรือคิดเป็นร้อยละ 1.9 ของผู้ที่อยู่ในวัยแรงงาน สำหรับค่าจ้างของลูกจ้างรายชั่วโมงในปี 2526 นั้นเฉลี่ยประมาณ 1722 บาท/เดือน ปัญหาแรงงานอพยพจากชนบทเข้าสู่เมืองโตก่อให้เกิดปัญหาแรงงานเด็กขึ้น ซึ่งสภาพของปัญหามีความสลับซับซ้อนและเกี่ยวเนื่องกับการออกจากหมู่บ้านก่อนวัยอันควร โดยเฉพาะเด็กที่อยู่ในครอบครัวยากจนไม่มีทางเลือกอาชีพอื่นให้เลือกได้ในชุมชน เมื่อปัญหาการครองชีพรัดตัวมากยิ่งขึ้น พ่อแม่รวมทั้งตัวเด็กเองก็จะตัดสินใจออกไปทำงานนอกหมู่บ้านกันมากขึ้น แม้ว่าจะมีหน่วยงานต่าง ๆ ให้ความสนใจปัญหานี้ทั้งในภาครัฐบาลและเอกชน ดังจะเห็นได้จากการจัดตั้งศูนย์พัฒนาอาชีพเยาวชน, ศูนย์แรงงานเด็ก ฯลฯ ในจังหวัดต่าง ๆ ในทุกภาคของประเทศไทย แต่ก็ยังไม่สามารถสกัดกั้นการหลั่งไหลของแรงงานเด็กจากชนบทเข้าสู่เมืองโต และจากการศึกษาถึงผลกระทบของปัญหาเหล่านี้พบว่าผลที่เกิดจากภาวะเศรษฐกิจของครอบครัวอย่างเต็มที่มิได้มากนักเมื่อเปรียบเทียบกับภาระสูญเสียทางสังคม อันเนื่องมาจากแรงงานเด็กถูกทำลายไม่ให้อัจฉริยะเติบโตไปในทางที่ถูกต้อง และให้ประโยชน์ในการแก้ปัญหาในระยะยาวมากกว่า ปัญหาจึงอยู่ที่ว่าทำอย่างไรจึงจะสามารถสกัดกั้นการหลั่งไหลของแรงงานเด็กได้ เพราะการออกมาทำงานนอกท้องถิ่นของเด็กเป็นการแก้ปัญหาในระยะสั้นเท่านั้น ไม่สามารถแก้ปัญหาระยะยาวได้

อพยพระยะยาวได้ เพราะการแก้ไขที่ถูกต้อขึ้นควรจะให้ควรจะให้เขารับประกอบอาชีพในท้องถิ่นของตน และมีส่วนเสริมสร้างการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น และอาชีพที่ควรจะได้รับควรมีสันใจควรจะเป็นอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรมอันเป็นอาชีพหลักของประชาชนในชนบท

ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาถึงผลกระทบของการฝึกอบรมต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพเกษตรกรของเยาวชน โดยเลือกที่จะศึกษาโครงการช่วยเหลือเด็กผู้ตกอยู่ในความทุกข์ยากแบบเบ็ดเสร็จ อภิเษกหนองชาหย่าง จังหวัดอุทัยธานี ซึ่งเป็นโครงการที่ให้การฝึกอบรมทางคานอาชีพเกษตรกรแก่เยาวชนที่ยากจนในจังหวัดอุทัยธานีโดยเฉพาะเยาวชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ให้มีสภาพอยู่ดีกินดี และสามารถประกอบอาชีพอยู่ในหมู่บ้านของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โครงการนี้ได้รับความอนุเคราะห์ทางการเงินจากองค์การแตร เค ซ่อม เป็นระยะเวลา 3 ปี นับตั้งแต่ปี 2523-2526 สามารถให้การฝึกอบรมเยาวชน 5 รุ่นมีเยาวชนที่ผ่านการอบรม 88 คน (5. 1-5)

รุ่นที่ 1	อบรมเมื่อวันที่ 19 พ.ค. 23 ถึง 17 ก.ย. 23	จำนวน 23 คน
รุ่นที่ 2	" 1 พ.ย. 23 " 28 ก.พ. 24	" 30 "
รุ่นที่ 3	" 17 ก.ค. 24 " 7 พ.ย. 24	" 16 "
รุ่นที่ 4	" 15 เม.ย. 25 " 24 ก.ค. 25	" 13 "
รุ่นที่ 5	" 15 ก.ย. 25 " 15 ม.ค. 26	" 6 "

ในจำนวนเยาวชนที่ผ่านการอบรมทั้งสิ้น 88 คน เสียชีวิตเนื่องจากอุบัติเหตุ 1 คนและเยาวชนเหล่านี้ชอบรับสินเชื่อกลับไปเมื่อผ่านการอบรมแล้ว และจากการประเมินผลของทางศูนย์ ๆ อย่างคร่าว ๆ พบว่าเยาวชนส่วนใหญ่ออกไปทำงานนอกหมู่บ้านซึ่งงานที่ส่วนใหญ่ไม่เกี่ยวข้องกับอาชีพเกษตรกร นอกจากนั้นยังพบปัญหาในเรื่องการดำเนินการฝึกอบรม เช่นได้หาในเรื่องการคัดเลือกเด็ก ให้หาการชำระหนี้สินโครงการสินเชื่อ และให้หาเรื่องผูกครองแอมนำผลผลิตไปขายให้กับพ่อค้าในตลาด ฯลฯ (6. 1-3) ซึ่งได้หาเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่ทางศูนย์ ๆ ไม่คาดคิดมาก่อน และเป็นได้หาที่มีความสำคัญมากเพราะมีผลไปถึงความสำเร็จและความล้มเหลวของโครงการต่อไปในอนาคต ดังเช่นศูนย์ฝึกอบรมแห่งนี้จำต้องปิดตัวเองเป็นการชั่วคราวเพื่อศึกษาถึงได้หาที่เกิดขึ้น

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงภูมิหลังของเยาวชนก่อนเข้ารับการอบรม
2. เพื่อศึกษาถึงการตัดสินใจประกอบอาชีพของเยาวชนก่อน และหลังการฝึกอบรม
3. เพื่อศึกษาถึงลักษณะการดำเนินการฝึกอบรมในแง่ของความรู้ความเข้าใจใน

- กิจกรรมการฝึกอบรม, การจัดการโครงการสินเชื่อ, ความมุ่งหวังในการเข้ารับการฝึกอบรม และทัศนคติอาชีพและต่อศูนย์ ฯ ของเยาวชนและผู้ปกครอง
- 4. เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ของภูมิหลังกับการตัดสินใจประกอบอาชีพเกษตรกรกรรมของเยาวชน
- 5. เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ของลักษณะการดำเนินการฝึกอบรมกับการตัดสินใจประกอบอาชีพเกษตรกรกรรมของเยาวชน

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาของเพ็ญพร ธีรสวัสดิ์ (7. 65-70) ในการศึกษาถึงปัจจัยอันเป็นมูลเหตุของการย้ายถิ่นของประชากรในประเทศไทย อาศัยข้อมูลแบบปฐมภูมิจากโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและประชากรของประเทศไทย ดำเนินการโดยสถาบันประชากรศาสตร์ในปี พ.ศ.2512 โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างทั่วประเทศในเขตชนบท ใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามสำหรับหัวหน้าครัวเรือนและสมาชิกในครัวเรือน เมื่อพิจารณาด้านอาชีพปรากฏว่าผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรมีอัตราส่วนร้อยละของผู้ที่เคยย้ายถิ่นน้อยกว่าผู้ที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ ทั้งหมด นอกจากนี้ผู้ที่เคยย้ายถิ่นยังมีการติดต่อกับสังคมภายนอกมากกว่าผู้ที่ไม่เคยย้ายถิ่นด้วย และเมื่อพิจารณาดังฐานะทางเศรษฐกิจปรากฏว่าผู้เคยย้ายถิ่นมีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างสูงกว่าผู้ไม่เคยย้ายถิ่น จากการศึกษาถึงปัจจัยอื่นพบว่าปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการย้ายถิ่นคือ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ประมาณร้อยละ 70 ของผู้ที่ให้คำตอบว่าต้องการย้ายถิ่น เพราะสาเหตุทางด้านเศรษฐกิจ ส่วนปัจจัยด้านสังคมที่สำคัญคือการศึกษา ผู้ที่มีการศึกษาสูงจะมีการติดต่อกับภายนอก และมีความต้องการย้ายถิ่นสูงด้วย

จากการศึกษาของสนธิ สัมภักการ (8. 1-16) ในเรื่องการศึกษาการตัดสินใจเปลี่ยนอาชีพของชาวนาไทยพบว่า

1. ปัญหาสำคัญที่ชาวนาส่วนใหญ่กำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบันได้แก่ ปัญหาในเรื่องรายจ่ายสูงกว่ารายได้, เรื่องคอกเบี้ยกู้ยืมสูงและเรื่องความยากลำบากในการประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรม
2. ชาวนาที่อยู่ไกลตลาดและประกอบอาชีพตามระบบเศรษฐกิจแบบตลาดจะประสบปัญหาเรื่องการครองชีพมากกว่าชาวนาที่อยู่ไกลตลาด และไม่ใ้เข้าร่วมในระบบเศรษฐกิจแบบตลาดอย่างเต็มที่

3. ชาวนาที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจมักมีอัตราการตัดสินใจเปลี่ยนอาชีพหรือไม่กว้าง
แผนใหญ่ตรเปลี่ยนอาชีพมากกว่าชาวนาที่ยังสามารถเลี้ยงตัวเองได้ด้วยการทำไร่นา
4. เหตุผลสำคัญที่ชาวนายกขึ้นมาอาจในการที่ไม่ต้องการทำไร่นามีอยู่ 2 ประการ
คือรายได้ไม่พอ และการทำไร่นา เป็นงานหนัก
5. ชาวนาที่กลาตัดสินใจเปลี่ยนอาชีพมักจะประกอบอาชีพทางด้านกวดค่าเสียมากกว่า
6. ชาวนาส่วนมากต้องการให้ลูกหลานทำงานได้เงินเดือนดีโดยได้รับอิทธิพลของวัฒน-
ธรรมเมืองและคุ้นเคยกับระบบเศรษฐกิจแบบตลาดในระดับสูง และกล้าเสียสละเงินทองให้ลูกหลาน
ได้รับการศึกษาสูงเพื่อให้มีโอกาสเปลี่ยนอาชีพได้จริงมีมากกว่าชาวนาที่อยู่ห่างไกลจากอิทธิพลวัฒนธรรม
เมือง และระบบเศรษฐกิจแบบตลาด

จากการศึกษาของชูศรี วงศ์พุทธา (9. 75-79) ในเรื่องโอกาสทำงานหรือการศึกษา
ต่อของเยาวชนไทยภายหลังการศึกษาภาคบังคับแล้ว พบว่าอาชีพที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองที่มีการ
ใช้กำลังภายในเป็นเกษตรกรหรือกรรมกรรับจ้างต้องการแรงงานจากบุตรมากกว่าอาชีพอื่น เยาวชน
อายุระหว่าง 17-19 ปีจะมีโอกาสทำงานมากกว่าเข้ารับการศึกษาต่อในระดับสูง ตรงกันข้ามกับ
บุตรหลานของข้าราชการในวัยเดียวกันที่มีโอกาสในการเรียนต่อภายหลังจบการศึกษาภาคบังคับแล้ว
 ทั้งนี้เพราะอาชีพของบิดามารดาไม่จำเป็นต้องใช้แรงงานของบุตรอย่างไร ดังนั้นเยาวชนในชนบท
ที่บิดามารดามีอาชีพทางการเกษตรจึงไม่มีโอกาสในการแสวงหาความรู้ที่สูงกว่าการศึกษาภาคบังคับ
 ทั้งสายสามัญ และอาชีวศึกษา ในกรณีที่เยาวชนมีบิดามารดาข้าราชการหรือมีอาชีพอื่นจะมีโอกาส
 ในการแสวงหาความรู้สูงขึ้น

จากการศึกษาของสันทิต เสริมศรี (10. 163-168) ในเรื่องอาชีพที่ใช้การเกษตร
ของเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าหัวหน้าครัวเรือนเป็นชายเกือบทั้งหมดคือเป็น
ชายถึง 91 % และยังพบต่อไปอีกว่าร้อยละ 59 ของหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไป
 และเป็นผู้ที่สมรสแล้ว ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน 11 % มีระดับการศึกษาสูงกว่าชั้น
 ประถมศึกษาปีที่ 6 หรือจบการศึกษาจากวัด หรือได้รับการฝึกอบรม จำนวนสมาชิกในครัวเรือน
 ทั้งหมดเฉลี่ยเท่ากับ 6 คนในลักษณะของอาชีพหัวหน้าครัวเรือนปรากฏว่า หัวหน้าครัวเรือนมี 2
 อาชีพคือทั้งเกษตรกรและไม่ใช้เกษตรกรรม มีจำนวนร้อยละ 38 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมด
 ผลจากการศึกษาพบว่างานที่ไม่ใช่เกษตรกรรมนั้นเป็นงานที่ไม่ถาวร เป็นงานที่มีมานานแล้วชาว-
 บานรู้จักและปฏิบัติกันมานานเมื่อมีความต้องการรายได้เพิ่มขึ้น อันเนื่องมาจากการทำไร่นาไม่
 ได้ผลหรือต้องการเงินเพื่อดำรงชีวิตก็ตาม ลักษณะของผู้ที่มีอาชีพทั้งที่เป็นเกษตรกรและไม่ใช้เกษตร

นั้นเป็นครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจถูกจำกัด ซึ่งมีแรงงานน้อย ที่ดินถือครองน้อยไม่เพียงพอกับครอบครัว และปัจจัยทางสังคมพบว่าลักษณะของผู้ที่มีอายุน้อยจะมีการประกอบอาชีพทั้งที่เป็นเกษตรกรรมและไม่ใช่อุตสาหกรรมมากกว่าผู้ที่มีอายุมาก นั่นหาที่อาจยังผลให้ชาวบ้านทำงานที่ไม่ใช่เกษตรกรรมนั้นเป็นไปตามลักษณะของการปฏิบัติตามประเพณีในการแบ่งมรดกที่ดินให้แก่บุตร อิทธิพลความเจริญจากเมืองประการหนึ่ง อย่างไรก็ตามการที่จะให้ทำนายลักษณะของชาวชนบทจะหันไปทำงานที่ไม่ใช่เกษตรกรรมเป็นหลักนั้นเป็นการยากที่จะกล่าวได้ว่าแน่ชัด เพราะการที่ชาวนาหรือชาวชนบทมีอาชีพที่ไม่ใช่เกษตรกรรมขึ้นอยู่กับโครงสร้างงานมากกว่าซึ่งงานที่ปรากฏมีขึ้นมาใหม่ก็มี งานก่อสร้างเขื่อนทางรถไฟ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ได้เปิดโอกาสให้ชาวชนบทที่อยู่ไกลแหล่งงานได้มีการทำงานที่ไม่ใช่เกษตร

จากการศึกษาของกรองแก้ว สุวรรณประกร (11. 116-123) ในเรื่องลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมในชนบทของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่าลักษณะทางเศรษฐกิจ เกษตรกรประมาณ 2/3 มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินถือครองอยู่แต่ขนาดที่ดินถือครองครัวเรือนขนาดเล็กคือส่วนใหญ่ไม่เกิน 30 ไร่ ขนาดที่ดินโดยเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 22.1 ไร่ สำหรับความเพียงพอของที่ดินที่ใช้ในการเกษตร เกษตรกรจำนวนน้อยมากที่ใช้เครื่องทุ่นแรงในการเตรียมดิน ประมาณ 3/4 ของเกษตรกรที่มีฐานะยากจน เกษตรกรจำนวนน้อยที่เก็บเงินได้ในปีที่แล้ว ประมาณ 1/3 ได้ทำการกู้เงินสาเหตุสำคัญที่กู้เงินประมาณ 1/2 กู้เงินเพื่อมาใช้จ่ายในการเกษตร ผลการศึกษาลักษณะทางสังคมพบว่า เกษตรกรส่วนมากมีการศึกษาต่ำ แต่เกษตรกรส่วนใหญ่มีความมุ่งหวังให้บุตรชายได้เรียนสูงกว่าตน ในเรื่องการอนามัยส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำ การพึ่งข่าวสาร เกษตรกรพึ่งวิทยุมากที่สุด และเกือบ 3/4 พึ่งทุกวัน ผลการศึกษาด้านประชากรพบว่าขนาดของครัวเรือนโดยเฉลี่ยเท่ากับ 6.6 คน ลักษณะของครัวเรือนเป็นครัวเรือนเดี่ยวและมีเกษตรกรจำนวนน้อยมาก ประมาณ 1/10 เท่านั้นที่ว่างงานเกิน 4 เดือนขึ้นไป

จากการศึกษาของพรณี เปรมชัยเรีัยร (12. 100-102) ในเรื่องความนิยมของหัวหน้าครัวเรือนชายชานาในเรื่องการประกอบอาชีพของคนหนุ่มสาว พบว่าชาวชนบทส่วนใหญ่นิยมให้คนหนุ่มสาวประกอบอาชีพเกษตรกรรม แม้ว่าจะมีปัจจัยอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องทำให้ความนิยมในอาชีพเกษตรกรรมลดน้อยลงก็ตาม อาชีพรับราชการเป็นอาชีพรองลงมาที่ชาวชนบทนิยมให้คนหนุ่มสาวทำ เมื่อพิจารณาปัจจัยทางสังคมพบว่า ความนิยมต่ออาชีพเกษตรกรรมจะลดลงเมื่อมีการศึกษาสูงขึ้นผู้ที่ไม่มีการศึกษาานิยมให้คนหนุ่มสาวประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากที่สุด ในขณะที่ผู้จบการศึกษาสูงกว่าการศึกษาภาคบังคับไม่นิยมให้คนหนุ่มสาวประกอบอาชีพเกษตรกรรม แต่นิยมอาชีพรับราชการมากที่สุดเมื่อพิจารณาเหตุผลการพึ่งวิทยุพบว่า การพึ่งวิทยุทุกวันทำให้ความนิยมอาชีพเกษตรกรรมของคน

หนุ่มสาวลดลงตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้นของผู้ตอบ สำหรับอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนมีผลต่อความนิยมในการประกอบอาชีพของคนหนุ่มสาวมากเช่นเดียวกับอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนเอง แต่ความนิยมอาชีพเกษตรกรรมจะลดลงมากกว่าอาชีพรับราชการ สำหรับลักษณะทางดานประชากรพบว่าหัวหน้าครัวเรือนวัยหนุ่มนิยมอาชีพเกษตรกรรมมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนสูงอายุ สำหรับผู้ที่มิบุตรอายุ 11-19 ปีที่ยังมีชีวิตอยู่เป็นจำนวนตั้งแต่ 4-6 คน นิยมให้คนหนุ่มสาวประกอบอาชีพเกษตรกรรมน้อยกว่าผู้ที่มีบุตรในวัยดังกล่าว 0-3 คน ส่วนจำนวนบุตรในอุดมคติพบว่าผู้ที่ต้องการมีบุตรในอุดมคติขนาดเล็กกลับต้องการให้คนหนุ่มสาวประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากกว่าผู้ที่ต้องการมีบุตรในอุดมคติขนาดใหญ่

จากการศึกษาของประติษฐ์ ชำสมบัติ (13.97-99) ในเรื่องการเดินทางย้ายแรงงานจากชนบทเข้าสู่เมืองและประโยชน์ต่ออุตสาหกรรม พบว่าผู้ที่อพยพมักเป็นคนหนุ่มสาวอายุระหว่าง 15-24 ปี เป็นคนโสดไม่มีพันธะทางครอบครัว คนงานอพยพเขาเขตนครหลวงมาจากสาขาเกษตรร้อยละ 83 สำหรับคนงานอพยพเข้ามาในเมืองอื่นมาจากสาขาเกษตรร้อยละ 84 สาเหตุของการอพยพได้แก่ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ คือรายได้เดิมต่ำไม่เพียงพอ ปัจจัยรองลงมาการว่างงานอื่นเกิดจากฤดูกาล ภัยธรรมชาติ การเบียดอาชีพเกษตรกรรมเพราะเห็นว่าเป็นงานหนัก งานไม่มีเกียรติ รายได้ไม่แน่นอน เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรเลิกอาชีพเกษตร ปัจจัยที่นับว่าไม่ค่อยมีอิทธิพลมากนักต่อการอพยพแรงงานเหล่านี้คือ ปัญหาที่ดินเสื่อมคุณภาพ การขาดแคลนที่ดินเพื่อการเกษตร สำหรับปัจจัยดึงดูดได้แก่ ความต้องการเห็นความเจริญมีอิทธิพลต่อผู้อพยพประมาณ 1/4 ของผู้อพยพทั้งหมด ปัจจัยดึงดูดอื่น เช่น เพื่อการศึกษา การติดตามคู่สมรสและครอบครัวมีอิทธิพลน้อยมากต่อการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานเหล่านี้

จากการศึกษาของอัมพร เขียนนิลศิริ (14. 14-15) ในเรื่องลักษณะแรงงานและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของเยาวชนในเขตชนบทไทย ณ ศูนย์พัฒนาอาชีพ ตำบลหนองบัว จังหวัดกาญจนบุรี กับตำบลผักแพว ตำบลแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการใช้แรงงานของเยาวชนภายหลังการฝึกอบรมอาชีพจากศูนย์พัฒนาอาชีพ วิธีการศึกษาใช้การวิจัยสนาม การสังเกตการณ์จากเยาวชนที่เข้ารับการอบรม รวมทั้งสิ้น 430 คน ผลการศึกษาพบว่าลักษณะการใช้แรงงานของเยาวชนก่อนเข้ารับการอบรมส่วนใหญ่ร้อยละ 89.6 มีการใช้แรงงานช่วยผู้ปกครองทำการเกษตรอยู่ที่บ้านทั้งที่เป็นอาชีพหลักและอาชีพรอง ส่วนงานที่ต้องใช้ความรู้ความชำนาญมีน้อย ภายหลังการฝึกอบรมปรากฏว่าลักษณะการใช้แรงงานของเยาวชนเปลี่ยนแปลงไปมากก็มีเพียงร้อยละ 42.7 ที่ยังใช้แรงงานอยู่ในภาคเกษตรกรรม ในเรื่องการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงาน

ปรากฏว่า ภายหลังจากฝึกอบรมเยาวชนร้อยละ 47 อพยพเคลื่อนย้ายไปประกอบอาชีพนอกภูมิลำเนาเดิมของตน ในด้านการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจร้อยละ 68.6 สามารถนำความรู้ที่ได้รับการอบรมไปใช้โดยมีการลงทุนเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม ทำให้การผลิตและรายได้สูงขึ้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในด้านความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านกับครอบครัวได้รับการยกย่องว่าเป็นบุคคลที่มีเกียรติเพิ่มขึ้น ด้านความสัมพันธ์ระหว่างเยาวชนกับเจ้าหน้าที่นเยาวชนเห็นว่าคนเป็นฝ่ายไปหาเจ้าหน้าที่มากกว่าเจ้าหน้าที่ออกมาแนะนำตน ด้านการจัดตั้งกลุ่มเป็นองค์กรทางสังคมร้อยละ 45.4 ยังไม่มีการจัดตั้งกลุ่ม ด้านการศึกษากำลังค้นพบว่าเยาวชนที่ผ่านการอบรมมีคุณภาพสูงขึ้นและยังพบว่าเยาวชนที่ผ่านการอบรมแล้วมีการอพยพจากภูมิลำเนาเดิมเพิ่มมากกว่าก่อนการเข้ารับการอบรม

จากการศึกษาเอกสารและผลงานวิจัยพบว่า เยาวชนที่ผ่านการอบรมไม่สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการประกอบอาชีพ และช่วยเหลือครอบครัวตนเองได้อย่างเต็มที่ ที่เป็นเช่นนี้เพราะ

1. ลักษณะแรงงานเยาวชนที่ใช้ในการประกอบอาชีพมีแนวโน้มที่จะมีส่วนเกี่ยวข้องกับลักษณะอาชีพเดิมของครอบครัว
2. ลักษณะอาชีพที่เยาวชนได้รับการฝึกอบรม ถ้าไม่สอดคล้องกับลักษณะอาชีพเดิมของครอบครัว จะมีแนวโน้มทำให้เยาวชนไม่สามารถใช้แรงงานในการประกอบอาชีพในหมู่บ้านได้ และแนวโน้มของการใช้แรงงานมักจะเป็นการใช้แรงงานในครัวประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านที่ไม่ใช่การเกษตรหรือเกี่ยวกับการเกษตร
3. การใช้แรงงานนอกท้องถิ่นที่อยู่ของเยาวชนนั้น เยาวชนที่มีอายุสูงขึ้นจะมีการอพยพมากกว่าเยาวชนที่มีอายุน้อย
4. เยาวชนที่ผ่านการอบรมมาแล้วจะมีความต้องการอาชีพตามความรู้ในด้านการเกษตรที่ได้รับการอบรมมา
5. เยาวชนที่ได้รับการฝึกอบรมมีความรู้ในการประกอบอาชีพเพิ่มมากขึ้นจะมีส่วนให้ครอบครัวต้องมีการลงทุนเพื่อปรับปรุงอาชีพมากขึ้น
6. เยาวชนที่ได้รับการอบรมแล้วจะมีแนวโน้มที่จะได้รับการยกย่องจากเพื่อนบ้านในฐานะเป็นผู้นำในทางวิชาการและกิจกรรมทางสังคมท่านอื่น ๆ

จากการศึกษาของยูแวนน์ วูมิเมธ (15. 1-29) ในเรื่องการพัฒนาการเกษตรในโครงการสำรวจพบว่า เยาวชนในชนบทยังคงอยู่ในสภาพค่อยพัฒนา และขาดประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นเรื่องรับทันท่วงทีจะต้องแก้ไขให้เด็กเหล่านี้ได้รับการศึกษาโดยเฉพาะด้านอาชีพภายหลังจากการศึกษาภาคบังคับเพราะเท่ากับเป็นการสร้างความหวังและสร้างประสิทธิภาพของคนไว้ใช้

จากการศึกษาของปรีชา เปี่ยมพงษ์คำสันต์ (16. 21-45) ในเรื่องการปฏิรูปที่ดินและโครงสร้างเกษตรกรรมกับปัญหาแรงงานในชนบท พบว่าการพัฒนาเท่าที่ผ่านมามีแนวโน้มจะเอื้ออำนวยต่อเกษตรกรรมรายใหญ่ ดังนั้นจึงทวีความเหลื่อมล้ำในชนบทให้มากยิ่งขึ้นไปอีก และในการพัฒนาชนบทของสังคมไทย ไม่ควรวีให้ความสำคัญระดับสูงกับทุน เครื่องจักร และปัจจัยที่หายาก แต่ควรที่จะหันมาพิจารณาปัจจัยที่มีอยู่มากมายนั้นคือแรงงานในชนบท

สาระสำคัญที่การพัฒนาการเกษตรและการปฏิรูปที่ดินมีผลกระทบต่อแรงงานคือ

1. การพัฒนาโดยใช้เครื่องจักรกลจะเป็นการปลดปล่อยแรงงานจำนวนหนึ่งซึ่งไม่เป็นการประหยัดทุนด้วย
2. ระบบผูกขาดรวมอำนาจที่ดินในชนบท เป็นผลให้ชาวนายากจนต้องกลายมาเป็นชาวนารับจ้างกันมากขึ้น
3. ผลการปฏิรูปที่ดินการจัดสรรที่ดินโดยเอาที่ดินจากเกษตรกรรมรายใหญ่ไปให้เกษตรกรรมรายเล็กจะนำมาซึ่งความจำเป็นในการจ้างงานน้อยลง โอกาสที่ชาวนารับจ้างจะมีงานทำน้อยลงและอัตราจ้างงานก็น้อยลงด้วย

ปัจจัยชี้ขาดที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสัมพันธภาพระหว่างที่ดินและแรงงานในสังคมชนบทไทยอันก่อประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่จะต้องมีการจัดตั้งองค์กรชาวนาที่มีลักษณะเป็นเอกภาพ และอยู่บนหลักการประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน

จากการสำรวจของสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล (17. 24-35) พบว่าผู้ชายถิ่นจากภูมิลำเนาอื่นเข้ากรุงเทพฯ ส่วนใหญ่เป็นแรงงานในวัยหนุ่มสาว ซึ่งอพยพมาเพราะเหตุผลทางเศรษฐกิจ โดยทั่วไปผู้ชายมักทำงานในสถานประกอบการเป็นแรงงานฝีมือหรือกึ่งฝีมือ ส่วนฝ่ายหญิงเป็นบริกรหรือคนรับใช้ตามบ้าน ที่น่าสนใจอย่างยิ่งคือผู้ชายถิ่นจำนวนมากมีงานรออยู่ก่อนและบางส่วนมาแสวงหางานเองโดยเฉพาะผู้ชาย ส่วนผู้หญิงมักจะเอาเรื่องครอบครัวเข้ามาเกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นด้วย ผู้ชายถิ่นส่วนหนึ่งจะย้ายเข้ากรุงเทพฯ เป็นการชั่วคราว โดยเฉพาะถ้าเขามีอาชีพในการเกษตรกรรม และไม่ว่าแรงงานหญิงหรือชายจะเดินทางกลับภูมิลำเนาเดิมเมื่อถึงเวลาปักดำหรือเวลาเก็บเกี่ยว แต่มีจำนวนหนึ่งที่ออกมาแสวงหาโชคและแสวงหากความมั่นคงจากอาชีพในเมืองอย่างถาวร แรงงานเหล่านี้มักมีพันพามาจากภาคเกษตรกรรมแต่ไม่เคยมีแรงงานรับจ้างในภาคอุตสาหกรรมและบริการต่าง ๆ เมื่อโอกาสการมีงานทำได้เปิดประตูให้เขาเหล่านั้น เพราะภาคอุตสาหกรรมมีการขยายตัวสูงขึ้นอย่างน้อยความต้องการแรงงานก็เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย แนวทางแก้ไขควรเปลี่ยนแปลงให้ภาคเกษตรกรรมมีกำไร โดยใช้หลัก

1. ทำให้เกิดเสถียรภาพสำหรับราคาสินค้าเกษตร เช่นการประกันราคาผลผลิตทางการเกษตรชั้นต่ำ
 2. มีมาตรการชดเชยความเสียหายอันเกิดจากภัยธรรมชาติซึ่งมีผลกระทบกระเทือนต่อรายได้ โดยการจัดให้มีการประกันราคาพืชผล
- หากมาตรการทั้ง 2 กระทำพร้อมกันแล้วมักจะโดยผลดี เพราะไม่เพียงแต่ลดการเสียงลงเท่านั้น แต่เป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตมากยิ่งขึ้น

จากการศึกษาของนายวิบูลย์ แก้วเทวาน และคณะ (18. 1-84) ในเรื่องผลกระทบของโครงการพัฒนารัฐ และเอกชนในหมู่บ้านโพสูง ตำบลศรีสุทโธ อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี โดยทำการศึกษาตัวแปร 3 ตัวที่สภาพเกื้อหนุนก่อให้เกิดความยุติธรรมหรือสันติหรือไม่อย่างไร? คือ

1. สภาพเงื่อนไขทางสังคม
2. โครงการพัฒนาของรัฐบาล
3. โครงการพัฒนาเอกชน

พบว่าสภาพเงื่อนไขทางสังคมได้รับผลกระทบโดยตรง จากสังคมระดับหมู่บ้านถูกรวบงำและได้รับอิทธิพลทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมคานยมาจากระบบประเทศชาติ และพบว่ามี ความแตกต่างกันมากในกลุ่มศาสนา ระดับชั้นที่มีอิทธิพลสะท้อนถึงกันอยู่ ดังนั้นการแก้ปัญหาจึงไม่อาจมุ่งเอาคนกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดในสังคมได้ แต่ต้องเป็นการแก้ปัญหาคำเนินการไปพร้อม ๆ กันและในทัศนะของคนต่างกัน สภาพเงื่อนไขก็จะส่งผลดีและเป็นประโยชน์ต่อคนบางกลุ่ม ขณะที่สภาพเงื่อนไขอันเดียวกันอาจจะก่อผลเสียให้กับคนอีกกลุ่มหนึ่งใด จึงเกิดความพยายามที่จะรักษาสภาพการณ์ทางสังคมเอาไว้เกิดเป็นแรงโต้แย้งและแรงต่อสู้กันอยู่ ส่วนโครงสร้างการพัฒนาของรัฐ ๆ นั้นมักจะออกมาในรูปของการสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐาน โดยหารู้ไม่ว่ายังสร้างมากขึ้นเท่าไรปัญหาที่ยังตามมาก็ค้นเท่านั้น ทำให้ความแตกต่างระหว่างคนรวยกับคนจนมีมากขึ้น นอกจากนี้โครงการของรัฐบาลยังขาดการกำหนดเป้าหมายของกลุ่มคนที่การพัฒนาสามารถที่จะเอื้ออำนวยประโยชน์ให้ได้ เพราะในกิจกรรมบางอย่างมีกลุ่มคนเพียงบางกลุ่มเท่านั้นที่ได้รับผลประโยชน์เป้าหมายของรัฐบาลยังขาดความชัดเจน ส่วนโครงการพัฒนาของเอกชนแม้ว่าจะมีการกำหนดกลุ่มบุคคลเป้าหมาย แต่ในทางปฏิบัติไม่สามารถที่จะทำได้ เพราะไปขัดผลประโยชน์ของคนบางกลุ่มเขา ประกอบกับเจ้าหน้าที่ขององค์การยังขาดความรู้ความเข้าใจที่พอเพียง

จากรายงานของผาสึก พงษ์ไพจิตร (19. 74-80) ในรายงานการวิจัยการอพยพของสตรีชนบท เป็นพนักงานอาบ อบ นวด พบว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้หญิงเหล่านี้มาทำงานประเภทนี้เนื่องจากความยากจนเป็นหลัก ซึ่งเกิดจากปัญหาที่พวกนี้ และปัญหาการว่างงานนอกหนานาและเนื่องมาจากความจำเป็นต้องเลี้ยงดูคนในครอบครัว หญิงในหมู่บ้านจึงเดินทางเข้ามาหารายได้

โดยการชักชวนจากเพื่อนและญาติเข้ามาเพื่อประกอบอาชีพนี้โดยตรง และเพราะมีการศึกษาค่ำ มีรายได้สูงเป็นแรงจูงใจ ซึ่งแตกต่างจากการใช้แรงงานอื่นในกรุงเทพฯ ห้างเหล่านี้แทบทุกคนจะส่งรายได้ไปจนเจือครอบครัว และรายได้เหล่านี้จะถูกนำไปใช้จ่ายในชีวิตประจำวันเสียส่วนใหญ่ มีใ้คนนำไปเพื่อเพิ่มกำลังการผลิตทางเกษตรของครอบครัวเลย ดังนั้นการอพยพแรงงานจึงยังคงมีอยู่เรื่อย ๆ และเป็นผลสะท้อนอันเกิดจากการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย ซึ่งเป็นการขนถ่ายผลผลิตส่วนเกินจากภาคเกษตรเพื่อความเจริญเติบโตของเมือง

จากการศึกษาของสุทัศนัท หลวงศรี (20. 156-160) ในเรื่องการบริหารงานของศูนย์พัฒนาอาชีพ ณ ตำบลหนองบัว จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าการบริหารงานของศูนย์ ฯ มีกัประสัปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนทรัพยากรในการบริหาร เพราะความไม่คล่องตัวของขบวนการบริหาร นอกจากนี้ยังประสัปัญหาในเรื่องเยาวชนที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการอบรม ตลอดจนปัญหาการลาออกกระหวัางการฝึกอบรมเมื่อผิดหวังไม่ได้เรียนวิชาชีพที่ต้องการ เนื่องจากไม่ผ่านการทดสอบความถนัดจากทางศูนย์ ฯ ทศนคติของผู้เข้ารับการอบรมต่อการฝึกอบรมของศูนย์ ฯ เป็นไปในทางบวก

จากการศึกษาวิจัยของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวีวัฒน์ ปิตยานนท์ และคณะ (21. 19) ในการประเมินผลกิ่งโครงการของโครงการบูรณชนบทโดยชาวนาน 2527 พบว่าโครงการบูรณชนบทโดยชาวนานซึ่งได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจากองค์การยูเนสโก เป็นเวลา 3 ปี (พ.ศ. 2523-2525) เพื่อพัฒนา 48 หมู่บ้านในจังหวัดชัยนาทและอุทัยธานี โดยมีเป้าหมาย 3 ประการคือ มุงุโหรอยละ 50 ของผู้ที่จนที่สุดในหมู่บ้านมีรายได้เพิ่มขึ้นอีกรอยละ 10 และยังคงอัตราการตายหรือเจ็บไขของเด็กลงไดรอยละ 10 ผลการประเมินพบว่าการประชุมงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ และการที่ให้ชาวนานปรึกษารือกันเพื่อแก้ปัญหของหมู่บ้านเป็นสิ่งที่ดี เพราะชาวนานมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันและมีโอกาสใ้คนำความรู้ไปปฏิบัติด้วย ชาวนานส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการอบรมใ้ความรู้ ทักษะ และบริการต่าง ๆ เคยเข้าร่วมโครงการต่าง ๆ และการอบรมทำให้ชาวนานรู้จักทำงานได้ดี มีหลักเกณฑ์ขั้ขึ้น ขอเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงคือในการเลือกหมู่บ้านเข้าโครงการควรใช้หลักเกณฑ์และเหตุผลที่ใ้ผู้อำนวยเป้าหมายของโครงการบ้าง ควรปรับปรุงวิธีการเสริมใ้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งการนำใ้สัดที่ศูนย์ปรกรณ์และการศึกษานอกสถานที่มาใช้ ถ้ามีข้อมูลอำนวยความสะดวกวิ้สัมฤทธิ์ผลการอบรมในแต่ละเรื่องทันที ซึ่งจะชี้แนวทางใ้ปรับปรุงใ้ทันเวลา โครงการควรจะได้เก็บรวบรวมข้อมูลทางสถิติต่าง ๆ ที่จำเป็นเกี่ยวข้องกับการวัดเป็นระยะ ๆ คือ ก่อน-ระหว่าง-หลังโครงการ นอกจากนี้ควรสำรวจความต้องการของชาวนานเพื่อปรับเนื้อหาใ้ดีขึ้น

จากการศึกษาของสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (22. 40-47) ในเรื่องสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนคนทางที่ส่งเด็กเข้ามาทำงานนอกรูปแบบ ณ บ้านนกกะเรียน และบ้านกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าแรงผลักดันทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญต่อการที่เด็กออกมาทำงานนอกท้องถิ่น ข้อมูลที่ได้จากการสอบถามครอบครัวตัวอย่างที่ส่งเด็กออกไปทำงานนอกรูปแบบซึ่งว่าครัวเรือนดังกล่าวมีที่ต่อรองเพื่อการเกษตรโดยเฉลี่ยขนาดเล็กกว่าครัวเรือนโดยทั่วไปในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดแรงงานส่วนเกินในครอบครัว สมาชิกที่เป็นเด็กและไม่มีผลผลิตจากแรงงานของตนจึงกลายเป็นภาระเลี้ยงดูของครอบครัวไปในที่สุด บางครั้งงานในไร่นา เช่น ไถนา คำนาน ก็เกินความสามารถของเด็กจะนั้นผู้ใหญ่ในหมู่บ้านเดียวกันหรือหมู่บ้านใกล้เคียงจึงนิยมนำเด็กเพื่องานดังกล่าวยกเว้นในลักษณะงานเหมา นอกจากจะมีที่ดินขนาดเล็กและมีแรงงานส่วนเกินในครอบครัวแล้ว ครอบครัวที่ส่งลูกไปทำงาน ไม่มี ข้าราชการอย่างเพียงพอตลอดปี ส่วนใหญ่เกินกว่าได้กินในช่วง 1-4 เดือนหรือมากกว่านั้นเล็กน้อย แรงผลักดันดังกล่าวทำให้พ่อแม่หรือผู้ปกครองพร้อมที่จะตัดสินใจให้ลูกออกไปทำงานนอกรูปแบบเมื่อไรก็ได้ ถ้าลูกหรือบุตรหลานของตนมีความพร้อมควย กล่าวคือ โตพอแล้ว ไม่ได้อาศัยศึกษาอยู่ เป็นที่น่าสังเกตว่าระดับการศึกษาของพ่อแม่ไม่มีผลต่อการออกมาทำงานนอกรูปแบบของเด็ก ในส่วนของเด็กเองก็มีอยู่บางที่ต้องการออกมาหางานทำทั้งนี้มาจากความจำเป็นทางเศรษฐกิจ และทั้งความอยาก رؤอยากเห็นแสงสีของเมืองหลวง สภาพดังกล่าวที่เกิดขึ้นกับครอบครัว และตัวเด็กเองประกอบกับแรงดึงดูดใจ เป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้ปกครองและตัวเด็กตัดสินใจออกมาทำงานนอกรูปแบบ

สรุปจากการสำรวจเอกสารพบว่า การพัฒนาเท่าที่ผ่านมาเอื้ออำนวยต่อเกษตรกรรายใหญ่ให้มีความสำคัญในเรื่องทุน เครื่องจักร และปัจจัยที่หายากเป็นการสร้างความเหลื่อมล้ำในชนบท ดังนั้นจึงควรให้ความสำคัญแก่ปัจจัยที่มีอยู่มาจกมายคือแรงงานในชนบทบาง เพราะปัจจุบันเกษตรกรไทยยังล้าหลังขาดประสิทธิภาพในการทวนการเกษตร 3/4 ยังคงมีสภาพยากจนเป็นหนี้สิน ยิ่งกว่านั้นเยาวชนของไทยในชนบทก็ยังตกอยู่ในสภาพอดอยากและขาดประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ ผลก็คือมีผู้อพยพจากชนบทเข้าสู่เมืองกันมากขึ้นส่วนใหญ่เป็นคนหนุ่มสาวอายุระหว่าง 15-20 ปีส่วนใหญ่อพยพมาจากสาขาเกษตรกรรม สาเหตุสำคัญของกาอพยพคือปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากค่าแรงงานถูกการทำการเกษตรไม่ไคผล และการว่างงานนอกฤดูกาล ฯลฯ จากการศึกษาพบว่าผู้ชายมักจะทำงานในสถานประกอบการเป็นแรงงานฝีมือ/กึ่งฝีมือ ผู้หญิงเป็นบริกรหรือคนรับใช้ การที่มีผู้อพยพเข้ามาเป็นจำนวนมากโดยไม่มีแผนรองรับทำให้เกิดปัญหาความมากมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาสังคม เมื่ารัฐบาลจะเริ่มตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวโดยพยายามดึงเยาวชนเหล่านี้ให้กลับไปประกอบอาชีพทั้งท้องถิ่นของตนโดยการจัดสร้างศูนย์พัฒนาอาชีพในจังหวัดต่าง ๆ ขึ้น

และองค์กรเอกชนต่าง ๆ ก็พยายามเข้ามาบทบาทในการแก้ไขปัญหานี้ในรูปของการจัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมวิชาชีพให้แก่วัยรุ่นในชนบท แต่ในทางปฏิบัติยังคงประสบปัญหาอุปสรรคใดดังนี้คือ

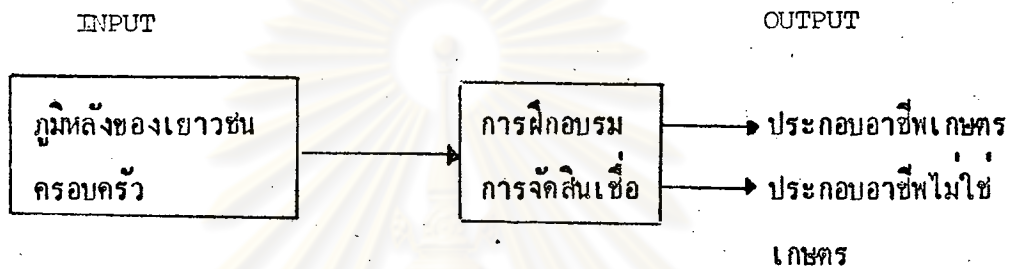
1. การบริหารงานที่ขาดความคล่องตัวไม่มีการประสานงานที่ดีพอระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
2. การขาดแคลนทรัพยากรทั้งในด้านการเงินและกำลังคน
3. การขาดการกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน และการเลือกสรรกลุ่มเป้าหมายที่มีความเหมาะสมกับลักษณะของโครงการ
4. ความไม่รู้นั่งสือของกลุ่มเป้าหมาย ทิศทางการฝึกอบรม
5. การลาออกระหว่างการฝึกอบรมเนื่องจากความจำเป็นทางเศรษฐกิจ
6. การขาดการเก็บรวบรวมข้อมูลทางสถิติที่จำเป็น และการประเมินผลตลอดระยะเวลาการฝึกอบรม

แนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

จากแนวความคิดในเรื่องผลที่ไม่คาดคิดที่เกิดจากการกระทำทางสังคม สามารถนำมาเชื่อมโยงกับกรณีศูนย์ฝึกอบรมอาชีพแก่วัยรุ่นแบบผสมผสาน อำเภอหนองขาหย่าง จังหวัดอุทัยธานี โดยนำเอาแนวความคิดของ R.K. Merton ในเรื่องผลที่ไม่คาดคิดที่เกิดจากการกระทำทางสังคมมาประยุกต์ใช้ The Unanticipated consequences of Social Action. ซึ่งเขาได้อธิบายถึงเรื่องนี้ว่า การจัดกิจกรรมใด ๆ ใหญ่กับชุมชนนั้นย่อมมีผลเกิดขึ้นเสมอ ซึ่งผลที่เกิดขึ้นนี้อาจจะเป็นผลอันพึงประสงค์ หรือผลอันไม่พึงประสงค์ก็ได้ (23. 145-155)

ในกรณีของศูนย์ ฯ แห่งนี้การดำเนินการฝึกอบรม และการจัดโครงการสินเชื่อเป็นกิจกรรมที่ทางศูนย์ ฯ จัดให้แก่วัยรุ่นและครอบครัวโดยมีการกระทำที่มุ่งหวัง purposive action ที่ทางศูนย์ ฯ คาดว่าจะเกิดขึ้นคือ แก่วัยรุ่นสามารถนำเอาความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ในหมู่บ้านและไปใช้ในการประกอบอาชีพได้ และสามารถหารายได้ให้กับครอบครัวได้นอกจากนี้ศูนย์ ฯ ยังมุ่งหวังให้หมู่บ้านมีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานของศูนย์ ฯ ช่วยเหลือแก่วัยรุ่นในการทำโครงการสินเชื่อโดยนำเอาวิธีการแก้ไขแบบสหกรณ์ที่เขาเป็นสมาชิกอยู่มาใช้แก้ไขปัญหานี้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง แต่ผลในทางปฏิบัติคือศูนย์ ฯ ต้องปิดตัวเองเป็นการชั่วคราวเพราะการฝึกอบรมเท่าที่ทำได้ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ศูนย์ ฯ ไม่สามารถนำเอาโครงการสินเชื่อมาแก้ปัญหาความยากจนของแก่วัยรุ่นได้ และภายหลังการฝึกอบรมปรากฏว่าแก่วัยรุ่นหันไปประกอบอาชีพที่ไม่ใช่เกษตรกรรมนอกหมู่บ้านกันมากขึ้น นอกจากนี้แก่วัยรุ่นยังไม่ได้นำเอาความรู้ที่ได้รับจากการอบรมไปใช้ในอาชีพ หรือเพิ่มพูนรายได้ให้แก่ครอบครัวแต่อย่างใด จะมีบ้างก็เป็นเพียงส่วนน้อย โดยมากเป็นการทำในหมู่บ้านเนื่องจากแก่วัยรุ่นขาดเครื่องมือ

ในทางตรงกันข้ามการดำเนินงานในเรื่องโครงการสินเชื่อกลับไปเพิ่มภาระหนี้สินให้กับครอบครัวของเขาวงชนอีกทั้งยังก่อให้เกิดที่สะท้านผัด ๆ กับผู้ปกครองของเขาวงชนด้วย ดังจะเห็นได้ว่าเขาวงชนส่วนใหญ่ขอทำโครงการสินเชื่อเพียงครั้งเดียว และมีเขาวงชนที่เป็นหนี้ค้างชำระกับศูนย์ ๆ เป็นจำนวนมากสาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากข้อจำกัดของศูนย์ ๆ ในเรื่องงบประมาณและกำลังคน และส่วนหนึ่งก็เกิดจากระบบทุนนิยมจากภายนอก เมื่อศูนย์ ๆ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจได้ผลก็คือ เขาวงชนเป็นจำนวนมากที่ออกไปหางานทำนอกหมู่บ้านเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัวซึ่งอาชีพที่ส่วนใหญ่ก็เป็นอาชีพที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ดังแสดงตามแผนภูมิดังนี้

อย่างไรก็ดีในการกำหนดรูปแบบของปัญหา Cf. Frank H. Knight (24, 201-2) ได้เพิ่มเติมในเรื่องนี้ว่าจะต้องใช้ความระมัดระวังเป็นอย่างยิ่งเพราะผลที่ไม่พึงประสงค์ไม่จำเป็นจะต้องเป็นผลที่ไม่พึงประสงค์เสมอไป "undesired effects are not always undesirable" เพราะโดยธรรมชาติแล้วผลที่เกิดขึ้น output มักจะมีส่วนสัมพันธ์กับผู้กระทำ actor(s) เสมอ ในบางกรณี output ที่เกิดขึ้นอาจจะเป็ผลมาจากการดำเนินกิจกรรม action ตามสภาพเงื่อนไขในขณะนั้นก็ได้ objective situation (25, 147)

และจากการประเมินผลของโครงการศึกษาทางเลือกการพัฒนาของสถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (26, 83) พบว่าโครงการสินเชื่อแบบแนะนำกำกับที่ทางศูนย์ ๆ จัดให้กับเขาวงชนนั้นไม่สามารถดึงดูดให้เขาวงชนหันมาประกอบอาชีพเกษตรกรรมในหมู่บ้านได้ ปรากฏการณ์เหล่านี้เป็นผลที่ทางศูนย์ ๆ เองไม่คาดคิดมาก่อนและไม่ได้อาแผนไว้อรองรับล่วงหน้า ซึ่งเมื่อนำแนวความคิดในทางสังคมวิทยาของ R.K. Merton ซึ่งได้กำหนดแหล่งที่มาของผลที่ไม่คาดคิดที่เกิดจากการกระทำทางสังคม 5 แหล่งด้วยกัน (25, 204-5)

1. เกิดจากความไม่รู้ Ignorance
2. เกิดจากความผิดพลาด Error
3. เกิดจากความมุ่งหวังในผลใกล้ตัว Imperious Immediacy of Interest
4. เกิดจากค่านิยมพื้นฐาน Basic Value

5. เกิดจากการทำนายที่แท้ขั้ตนเอง Self-Defeating Predictions

และในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้นำเอาแนวความคิดทฤษฎีมาประยุกต์เข้ากับสภาพการณ์และเงื่อนไขของการจัดการฝึกอบรมกำหนดแหล่งที่มาของผลที่ไม่คาดคิดให้เป็นนามธรรมขึ้นดังนี้

1. ความไม่รู้/ความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมการฝึกอบรม
2. ความผิดพลาด/การจัดโครงการสิ้นเชื่อ
3. การมุ่งหวังในผลใกล้ตัว/ความมุ่งหวังในการเข้ารับการฝึกอบรม
4. ค่านิยมพื้นฐาน/ทัศนคติต่ออาชีพและต่อศูนย์ ฯ

โดยสามารถอธิบายตามแนวคิดคือ ความไม่รู้ ศูนย์ ฯ ไม่มีความรอบรู้หรือตระหนักอย่างรอบคอบจนถึงปัจจัยที่ ไม่เอื้ออำนวยต่อการทำโครงการ การศึกษาข้อมูลไม่ละเอียดครอบคลุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องความรู้ความเข้าใจของเยาวชนและผู้ปกครองเกี่ยวกับกิจกรรมในศูนย์ ฯ ความผิดพลาด ศูนย์ ฯ อาจละเลยข้อมูลใดข้อมูลหนึ่งโดยที่ไม่รู้ตัวเกิดข้อผิดพลาดในการวางแผนงาน โดยที่ศูนย์ ฯ มองไม่เห็นเงื่อนไขบางอย่างที่อาจส่งผลกระทบต่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความผิดพลาดในการจัดทำโครงการสิ้นเชื่อ การมุ่งความสนใจในผลใกล้ตัว ทางศูนย์ ฯ มุ่งที่จะให้ความช่วยเหลือแก่เยาวชนอย่างรวดเร็ว โดยวิธีการฝึกอบรมตามอาชีพและการให้สิ้นเชื่อแบบแนะนำกำกับโดยไม่ไค่คำนึงถึงสภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่น ความพร้อมตลอดจนความต้องการที่แท้จริงของเยาวชนและผู้ปกครองในการเข้ารับการฝึกอบรม ค่านิยมพื้นฐาน ศูนย์ ฯ ได้เลือกเอาวิธีการช่วยเหลือเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาโดยไม่ไค่คำนึงถึงวัฒนธรรม ค่านิยมและความเชื่อพื้นฐานของชาวบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของทัศนคติต่ออาชีพและต่อศูนย์ ฯ ส่วน ข้อสุดท้ายนั้นจะไม่กล่าวถึงเนื่องจากมีความยุ่งยากและสลับซับซ้อนมากเกินไป

สัมพันธฐานในการวิจัย

1. การศึกษามีความสัมพันธ์ในทางลบกับการตัดสินใจประกอบอาชีพ เกษตรกรรมของเยาวชน
2. ฐานะ เศรษฐกิจมีความสัมพันธ์ในทางลบกับการตัดสินใจประกอบอาชีพ เกษตรกรรมของเยาวชน
3. ความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมการฝึกอบรมมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับการตัดสินใจประกอบอาชีพ เกษตรกรรมของเยาวชน
4. การจัดทำโครงการสิ้นเชื่อมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับการตัดสินใจประกอบอาชีพ เกษตรกรรมของเยาวชน
5. ความมุ่งหวังในการเข้ารับการฝึกอบรมมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับการตัดสินใจประกอบอาชีพ

เกษตรกรรมของเขาวชน

6. ทักษะต่ออาชีพและต่อศูนย์ ฯ มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับการตัดสินใจประกอบอาชีพเกษตรกรรมของเขาวชน

ขอบเขตการวิจัย

เป็นการศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์ฝึกอบรมอาชีพเขาวชนแบบผสมผสาน อำเภอหนองขาหย่าง จังหวัดอุทัยธานี ซึ่งทำการฝึกอบรมเขาวชนมาแล้วจำนวน 5 รุ่น (พ.ศ.2523-2526) มีเขาวชนที่ผ่านการอบรมและยังมีชีวิตอยู่ 87 คนกระจัดกระจายอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดอุทัยธานี ในการศึกษาได้เลือกศึกษาเฉพาะ 3 อำเภอคือ อำเภอบ้านไร่ อำเภอลานสัก และอำเภอหนองฉาง มีเขาวชนที่ผ่านการอบรมไปแล้ว 64 ราย นอกจากนั้นยังได้ทำการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอันได้แก่ ผู้อำนวยการศูนย์ ฯ ครูฝึก พี่เลี้ยง และอาสาสมัครประจำหมู่บ้านจำนวน 7 คน

วิธีการศึกษา

ศึกษาจากเอกสารของศูนย์ ฯ เอกสารของ ^{อวต.} องค์การเตร เค ช่อม ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลเกี่ยวกับจังหวัดที่สำนักงานจังหวัดอุทัยธานี ใช้วิธีการสัมภาษณ์จากแบบสัมภาษณ์เขาวชนและผู้ปกครองของเขาวชนใน 3 อำเภอดังกล่าวโดยมีเหตุผลในการเลือกคือทั้ง 3 อำเภอมีเขาวชนที่เข้ารับการอบรมจำนวนมากคือ อำเภอบ้านไร่มีเขาวชน 22 คน, อำเภอลานสักมีเขาวชน 22 คน และอำเภอหนองฉางมีเขาวชน 20 คน นอกจากนั้นทั้ง 3 อำเภอมีเขาวชนที่ผ่านการอบรมตั้งแต่รุ่นแรกถึงรุ่นสุดท้ายเป็นตัวแทนในการศึกษาได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและแบบสัมภาษณ์ โดยแยกวิเคราะห์เป็นเขาวชนที่ตัดสินใจประกอบอาชีพเกษตรกรรม และเขาวชนที่ตัดสินใจประกอบอาชีพไม่ใช่เกษตรกรรมเพื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านภูมิหลังของเขาวชนกับการตัดสินใจประกอบอาชีพเกษตรกรรมของเขาวชน และปัจจัยทางด้าน การดำเนินการฝึกอบรมกับการตัดสินใจประกอบอาชีพเกษตรกรรมของเขาวชน สำหรับสถิติที่ใช้ในการพรรณนาข้อมูลคือสถิติร้อยละ (27. 20-24) และสถิติ Yule's Q หากความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรระดับนามมาตราโดยมีสูตร (28. 12-24) ดังนี้

$$Q = \frac{(a * b) - (b * c)}{(a * b) + (b * c)}$$

สามารถแทนค่าสูตรจากตารางได้คือ

a	b	a + b
c	d	c + d
a + c	b + d	n

ในการคำนวณเป็นการคำนวณจากตัวเลขดิบ การอ่านค่า อ่านตามหลักเกณฑ์ของ J.A. Davis โดยทิศทางของความสัมพันธ์ค่าบวกหรือลบไม่มีความหมายสำหรับข้อมูลใน ระดับนามมาตรา ค่าความสัมพันธ์กำหนดได้ดังนี้

ค่า	.70 ขึ้นไป	แสดงว่ามีความสัมพันธ์สูงมาก
	.50 - .69	แสดงว่าความสัมพันธ์มากพอสมควร
	.30 - .49	แสดงว่าความสัมพันธ์ปานกลาง
	.10 - .29	แสดงว่าความสัมพันธ์ต่ำ
	.01 - .09	แสดงว่าแทบจะไม่มีความสัมพันธ์เลย
	.00	แสดงว่าไม่มีความสัมพันธ์เลย

การนำเสนอข้อมูล

เนื่องจากในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาดังการตัดสินใจประกอบอาชีพเกษตรกรรม ของเยาวชนที่ผ่านการอบรมมาแล้ว แต่เนื่องจากกรณีฝึกอบรมกินระยะเวลาห่างกันถึง 5 ปี ในการนำเสนอข้อมูลจึงแยกออกเป็น 2 ส่วนคือ 1. ภูมิหลังของเยาวชน 2. การดำเนินการ ฝึกอบรมของศูนย์ ฯ ส่วนรายละเอียดในแต่ละเรื่องได้กำหนดดังนี้

ภูมิหลังของเยาวชน แบ่งออกเป็น

ภูมิหลังทางสังคม ได้แก่

เพศ

อายุเมื่อเข้ารับการอบรม

อายุปัจจุบัน

การศึกษา

ภูมิหลังทางเศรษฐกิจ ได้แก่

การถือครองที่ดิน

ฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน

จำนวนบุตรในครัวเรือน

อาชีพของเยาวชนก่อนเข้ารับการอบรม

อาชีพของเยาวชนหลังเข้ารับการอบรม

การดำเนินการฝึกอบรมแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะคือ

1. ความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมการฝึกอบรม
 - ความรู้ของเยาวชนเกี่ยวกับศูนย์ ฯ
 - ความรู้ของผู้ปกครองเกี่ยวกับศูนย์ ฯ
 - บุคคลที่ปฏิบัติงานเยาวชนเข้ารับการอบรม
 - บุคคลที่ปฏิบัติงานผู้ปกครองให้มารู้จักศูนย์ ฯ
 - ความเข้าใจของเยาวชนเกี่ยวกับกิจกรรมในศูนย์ ฯ
 - ความเข้าใจของผู้ปกครองเกี่ยวกับกิจกรรมในศูนย์ ฯ
2. การจัดทำโครงการสินเชื่อ
 - การขอรับสินเชื่อของเยาวชน
 - การตัดสินใจเลือกโครงการสินเชื่อ
 - การดำเนินการเกี่ยวกับสินเชื่อ
 - ประเภทของโครงการสินเชื่อ
 - ความสำเร็จของโครงการสินเชื่อ
 - ลักษณะของสินเชื่อที่ได้รับ
 - การชำระหนี้สิน
3. ความมุ่งหวังในการเข้ารับการฝึกอบรม
 - ประสบการณ์ของเยาวชนในการทำงานนอกหมู่บ้าน
 - การนำเอาความรู้มาใช้ในชีวิต
 - การนำเอาความรู้มาใช้ในหมู่บ้าน
 - ความต้องการของเยาวชนในชีวิตเกษตร
 - ความต้องการของผู้ปกครองในชีวิตเกษตรของเยาวชน
 - ความต้องการของเยาวชนในการเข้ารับการฝึกอบรม
4. ทัศนคติต่ออาชีพเกษตรและต่อศูนย์ ฯ
 - ทัศนคติของเยาวชนต่ออาชีพเกษตร
 - ทัศนคติของผู้ปกครองต่ออาชีพเกษตร
 - ทัศนคติของเยาวชนต่อการเลือกอาชีพ
 - ทัศนคติของผู้ปกครองต่อการเลือกอาชีพ
 - ทัศนคติของผู้ปกครองและเยาวชนต่อศูนย์ ฯ

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

- "ศูนย์ ฯ" หมายถึง ศูนย์ฝึกอาชีพเยาวชนแบบผสมผสาน อำเภอหนองขาหย่าง จังหวัดอุทัยธานี
- "การฝึกอบรม" หมายถึง การฝึกอบรมด้านอาชีพเกษตรกรของศูนย์ ฯ มีกำหนดเวลา 120 วัน เมื่อสิ้นสุดการอบรมเยาวชนอาจขอสินเชื่อกลับไปทำที่บ้านได้
- "เยาวชน" หมายถึง เยาวชนที่เข้ารับการอบรม และสามารถอยู่จนครบการฝึกอบรม
- "ผู้ปกครอง" หมายถึง ผู้ปกครองที่เป็นพ่อแม่ หรือญาติพี่น้องของเยาวชนเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับเยาวชนขณะเข้ารับการฝึกและเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการทำโครงการสินเชื่อ
- "ภูมิหลัง" หมายถึง ภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคมของเยาวชนก่อนเข้ารับการอบรมไม่เกิน 1 เดือน ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา การถือครองที่ดิน อาชีพ ฯลฯ
- "การตัดสินใจประกอบอาชีพ" หมายถึง การตัดสินใจประกอบอาชีพของเยาวชนก่อน และหลังการฝึกอบรม แบ่งออกเป็น การตัดสินใจประกอบอาชีพเกษตรกรกรมได้แก่ทำนา ไร่ ไร่จางทางการเกษตร และทำงานในศูนย์ ฯ กับ การตัดสินใจประกอบอาชีพที่ไม่ใช่เกษตรกรกรมได้แก่ กรรมกรก่อสร้าง ไร่จางโรงงาน ค้าขาย ฯลฯ
- "ระยะเวลาก่อนการอบรม" หมายถึง ช่วงเวลาก่อนการอบรมไม่ถึง 1 เดือน
- "ระยะเวลาหลังการอบรม" หมายถึง ช่วงเวลาหลังการอบรมไม่ถึง 1 เดือนจนถึงเมื่อทำการสัมภาษณ์ (ตุลาคม 2527)
- "การดำเนินการฝึกอบรม" หมายถึง การดำเนินการฝึกอบรมของศูนย์ ฯ แบ่งเป็น 4 ลักษณะ
1 ความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมการฝึกอบรม 2 การจัดทำโครงการสินเชื่อ 3 ความมุ่งหวังในการเข้ารับการฝึกอบรม 4 ทักษะต่ออาชีพและต่อศูนย์ ฯ
- "อายุของเยาวชน" หมายถึง อายุของเยาวชนก่อนการอบรม แบ่งเป็นอายุน้อย 12-15 ปี และอายุมาก 16 ปีขึ้นไป อายุของเยาวชนในปัจจุบัน แบ่งเป็นอายุน้อย ค่ากว่า 20 ปี และอายุมากตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป
- "การศึกษา" หมายถึง การศึกษาของเยาวชนก่อนเข้ารับการอบรม การศึกษาน้อย หมายถึง จบเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ (ประถมศึกษา 6) การศึกษามาก หมายถึง จบเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับขึ้นไปแต่ไม่เกินระดับมัธยมปลาย
- "การถือครองที่ดิน" หมายถึง การถือครองที่ดินของครัวเรือนเยาวชน แบ่งเป็นที่ดินถือครองน้อยไม่เกิน 30 ไร่ ที่ดินถือครองมาก 30 ไร่ขึ้นไป

"ฐานะทางเศรษฐกิจ" หมายถึงฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนเยาวชน แบ่งเป็นฐานะยาก-
จนมากกว่ารายได้น้อยกว่า 10,000/ปี ฐานะพอมีพอกินรายได้น้อยกว่า 10,000 บาท/
ปีขึ้นไป

"จำนวนบุตรในครัวเรือน" หมายถึงจำนวนบุตรเกิดรอดในครัวเรือนของเยาวชน แบ่งเป็นบุตรน้อย
ต่ำกว่า 5 คน และบุตรมากตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป

"ความรู้เกี่ยวกับศูนย์ ฯ" หมายถึงความรู้ของเยาวชนและผู้ปกครองเกี่ยวกับการดำเนินงาน กิจ-
กรรม และวัตถุประสงค์ของศูนย์ ฯ

"โครงการสินเชื่อ" หมายถึงการจัดโครงการสินเชื่อแบบแนะนำกำกับของทางศูนย์ ฯ ที่จัด
ให้กับเยาวชนที่ผ่านการฝึกอบรมไปแล้วนำไปทำที่บ้านโดยได้รับความเห็นชอบ
จากผู้ปกครองและศูนย์ ฯ โครงการสินเชื่อเยาวชนอาจขอทำหลายครั้งได้
แบ่งเป็นโครงการสินเชื่อประเภทสัตว์ ไตแก่ โครงการเลี้ยงสุกร โครงการ
เลี้ยงเป็ด ไก่ กระจับปี่ และโครงการประเภทสัตว์ ไตแก่ โครงการทำนา
โครงการทำไร่ ในการจัดโครงการสินเชื่อที่ศูนย์ ฯ จะเป็นผู้ดูแลตั้งแต่
การจัดหาทุนไปจนถึงการรับซื้อผลผลิต

ข้อจำกัดในการวิจัย

ในการวิจัยและรวบรวมข้อมูลนั้นปรากฏว่ามีปัญหา และอุปสรรคหน้าการ กล่าวคือ
ไม่สามารถสัมภาษณ์เยาวชนและผู้ปกครองของเยาวชนได้ครบ 64 คนตามเป้าหมายจากการเก็บ
ข้อมูลจริงสามารถเก็บได้ 46 คน คิดเป็นร้อยละ 52.87 ทั้งนี้เพราะการติดตามเยาวชนทำได้ยาก
ลำบากโดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนที่ออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน สรุปลักษณะและอุปสรรค

1. การศึกษาวิจัยทำเมื่อการฝึกอบรมได้สิ้นสุดลงไปแล้ว ทำให้ไม่สามารถตรวจสอบ
สอบความถูกต้องของข้อมูลได้ รอกจากนั้นการศึกษาอาจจะละเอียดบางประการอันอาจ
จะเกิดขึ้นได้ในระหว่างการฝึกอบรม ดังนั้นการศึกษาก็เป็นการศึกษาถึงสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วโดยอาศัย
ข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์ ซักถามเข้าไปมีส่วนร่วมและสังเกตการณ์ในระหว่างที่มีการ
ฝึกอบรม นอกจากนั้นการหาคู่มือและผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะในเรื่องสินเชื่ออาจมีอคติ
เกิดขึ้นได้ ดังนั้นในการศึกษาจึงพยายามไม่พาดพิงถึงเนื้อหาและกระบวนการฝึกอบรม แต่เป็นการ
ศึกษาในเชิงสังคมวิทยาในส่วนที่กิจกรรมการฝึกอบรมมีผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพเกษตรกรรม
ของเยาวชนหรือไม่ อย่างไร นอกจากนั้นยังได้ศึกษาถึงผลกระทบต่อผู้ปกครองของเยาวชนโดยรวม
ทั้งชุมชนในระดับท้องถิ่น ตลอดจนภูมิหลังของเยาวชน

2. ชี้แจงจำกัดในการติดตามเยาวชนที่ออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน ซึ่งส่วนใหญ่เป็น เยาวชนที่ตัดสินใจประกอบอาชีพที่ไม่ใช่เกษตรกรรม เยาวชนเหล่านี้อยู่กระจัดกระจายหลาย จังหวัดการศึกษาทำได้โดยติดตามเยาวชน หรือรอให้ถึงฤดูเก็บเกี่ยวซึ่งเยาวชนส่วนใหญ่จะกลับมาช่วยงานในไร่นา

3. การลงไปศึกษาในพื้นที่ด้วยระยะเวลาอันสั้นไม่สามารถเข้าไปอยู่ในชุมชนได้อย่างลึกซึ้ง อาจทำให้ได้ข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์ โดยเฉพาะข้อมูลทางด้านสืบเชื้อสายเยาวชนส่วนใหญ่อาจชำระกับทางศูนย์ ฯ การสัมภาษณ์มักไม่ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงเพราะเกรงว่าจะเป็นการทวงหนี้

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. ได้ทราบถึงลักษณะภูมิหลังของเยาวชน
2. ได้ทราบถึงลักษณะการตัดสินใจประกอบอาชีพของเยาวชนก่อนและหลังการฝึก
3. ได้ทราบถึงลักษณะการดำเนินการฝึกอบรมในแง่ต่าง ๆ
4. ได้ทราบถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังกับการตัดสินใจประกอบอาชีพเกษตรกรรมของเยาวชน
5. ได้ทราบถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินการฝึกอบรมกับการตัดสินใจประกอบอาชีพเกษตรกรรมของเยาวชน
6. ผลการศึกษาอาจจะเสนอแนะบางประการที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของหน่วยงานอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย